

De EU en de bevordering van waardig werk in en buiten Europa

| Rudi Delarue' |

Heel wat ontwikkelingslanden en groei landen pakken uit met een schijnbaar lage werkloosheid en hoge economische groei, maar kampen toch met een schrijnende ondertewerkstelling en met massa's arme werknemers. Werkenden verdienen er, veelal in de informele economie, minder dan de armoedenormen van de Wereldbank van 2 dollar per dag per familielid. Sociale zekerheid, arbeidsbescherming en ontwikkeling van competenties zijn er onbestaande of in ieder geval zwaar ontoereikend. In veel geïndustrialiseerde landen steeg de sociale uitsluiting en de sociaal-economische onzekerheid.

Het besef dat deze evoluties nefast zijn voor de sociale samenhang en duurzame sociaal-economische ontwikkeling nam de laatste jaren sterk toe.

Waardig werk en de sociale dimensie van globalisering kwamen daardoor steeds meer in de kijker. Denken we maar aan de 11.11.11-campagne van 2008. Maar ook op politiek-strategisch vlak kwam er beweging. In deze context bleek dat groei landen, zoals China, India, Brazilië, Mexico meer en meer belangstelling tonen voor het EU-sociaal-economisch model van ontwikkeling en integratie. Recentelijk sloot de EU akkoorden met deze landen over het opstarten van politieke dialoog en samenwerking op het gebied van werkgelegenheid, sociale zaken, gelijke kansen alsook waardig werk. Deze thema's komen sinds 2005 aan bod in het kader van de regionale samenwerking

tussen de EU en andere regio's zoals Azië (het ASEM-proces), Latijns-Amerika en de Caraïben, Afrika en met de buurlanden in het kader van de EU-Middellandse Zee landen (Euro Med) alsook Oost Europa. Het EU-model is natuurlijk niet zomaar exporteerbaar, maar het dient wel als inspiratiebron. Omgekeerd kan de EU ook van anderen leren. De recente mondiale consensus rond waardig werk biedt perspectieven voor verdere dialoog en actie binnen en tussen wereldregio's alsook op multilateraal vlak.

Waardig werk meer dan ooit belangrijk in tijden van crisis

Het spreekt vanzelf dat de financiële en economische crisis de werkloosheidscijfers in alle regio's en landen omhoog zal stuwen. Het IAB (Internationaal Arbeids Bureau: secretariaat van de Internationale Arbeids Organisatie -

IAO) schat een stijging van de geregistreeerde werkloosheid met minstens 30 miljoen tot 220 miljoen mensen.²

Maar bovenal zal de groep "arme werknemers" in de ontwikkelingslanden massaal toenemen. IAB-schattingen hebben het over ongeveer 140 tot 200 miljoen mensen. De IAO heeft reeds vóór het uitbreken van de crisis gewaarschuwd voor gevaarlijke onevenwichten in het internationaal financieel en economisch stelsel.³ Belangrijk is dat de woordvoerders van de driedelige (regeringen, werkgevers, vakbonden) IAO-raad van bestuur uitdrukkelijk op 20 november 2008 samen beklemdoonden dat de agenda voor waardig werk meer dan ooit het referentiekader vormt voor het aanpakken van de sociale en economische dimensie van de crisis. Tegelijkertijd namen ze een gemeenschappelijke verklaring aan met beleidsaanbevelingen om de crisis op een sociaal-economisch verantwoorde manier aan te pakken op nationaal, regionaal en internationaal vlak.

Over het EU-economisch herstelplan van eind 2008 en de EU-gemeenschappelijke positie voor de G20-top over de hervorming van het internationaal financieel systeem is al veel inkt gevloeid. Sommigen vinden het EU-plan te weinig en te laat en onderstrepen dat het overgrote deel van de ingezette middelen (ongeveer 1,5% EU BBP) afkomstig is van de nationale begrotingen (1,2% EU BNP). Anderen erkennen dat de EU hiermee toch een verdienstelijke stap zette. Feit is dat

“

In de context van waardig werk bleek dat groeilanden, zoals China, India, Brazilië, Mexico meer en meer belangstelling tonen voor het EU- sociaal-economisch model van ontwikkeling en integratie.

het EU-plan conceptueel toch wel in de lijn ligt van de driedelige aanbevelingen van het driedelig bureau van de raad van bestuur van de IAO over de aanpak van de financiële en economische crisis.

Dit geldt bijvoorbeeld voor de investeringen in actief arbeidsmarktbeleid, begeleiding van werknemers getroffen door herstructureringen, sociale bescherming en dan vooral voor de meest kwetsbaren, aanzwengelen van de economie ondermeer door investeringen in milieuvriendelijke productie en "groene jobs", toegang tot krediet voor KMO's en betrokkenheid van sociale partners. Andere elementen van het EU-plan omvatten de naleving van de doelstellingen op het gebied van de financiering van ontwikkelingssamenwerking en hervorming van het internationaal financieel en economisch bestuur.

De EU-Raad van Ministers van 17 december 2008 heeft ook uitdrukkelijk het grote belang van sociale bescherming onderstreept in tijden van crisis, onder meer met het oog op het behoud van koopkracht, sociale inschakeling en sociale samenhang. Een interessant initiatief is de gemeenschappelijke verklaring van de drie ministers van Arbeid en Sociale Zaken van de toekomstige EU-Raadsvoorzitters (Spanje, België, Hongarije) met het oog op de Europese Raad (EU-top) van maart 2009 en daarna (ze zijn opeenvolgend voorzitter tussen 2010 en midden 2011). Daarin stellen ze voor, onder meer met het oog op

de EU-top van maart 2009, om een sterke nadruk te leggen op de concrete opvolging van de sociale en werkgelegenheidsdimensie van het EU-plan en de uitvoering ervan op nationaal, regionaal en lokaal niveau.

EU-sociaal-economisch model en waardig werk

De IAO-fundamentele verklaring over sociale rechtvaardigheid voor een billijke mondialisering, aangenomen bij driedelige consensus op 10 juni 2008 tussen alle 182 IAO-lidstaten, heeft de agenda voor waardig werk officieel en gedetailleerd gedefinieerd.

Deze agenda is relevant voor alle landen.

In essentie stoelt waardig werk op een geïntegreerde en duurzame sociaal-economische aanpak die de volgende vier pijlers omvat: (1) productief en vrij gekozen werk, (2) sociale bescherming (sociale zekerheid, veiligheid en gezondheid, arbeidsvoorwaarden en leefbaar loon), (3) sociale dialoog en driedelige consultaties en (4) fundamentele arbeidsrechten. Gelijke kansen voor vrouwen en mannen en het verbod van discriminatie op het gebied van arbeid komen in de vier pijlers aan bod. De vier componenten zijn ondeelbaar, onderling verweven en wederzijds versterkend.

De EU-benadering sluit hierbij aan en verschilt dus fundamenteel van het "laissez-faire"-model. Het EU-uitgangspunt is dat werkgelegenheidsbeleid, vorming, sociale zekerheid, sociale insluiting, arbeidsrechten en sociale dialoog in de eerste plaats een investering zijn en dus niet louter een kost. Verder streeft de EU een evenwichtige ontwikkeling na van elkaar onderling versterkende doelstellingen

inzake economie, werkgelegenheid, sociaal beleid en milieu, en dit zowel in de EU als daarbuiten. De EU deelt ook de IAO-waarden zoals mensenrechten, sociale rechtvaardigheid en solidariteit.

Dit is verankerd in de Europese verdragen en in basisteksten zoals de Lissabon-strategie, de Europese consensus over ontwikkelings-samenwerking van december 2005, de verklaring over globalisering van de Europese Raad van december 2007 en de opeenvolgende Europese sociale agenda's.⁴ De Europese Raad definieerde reeds in maart 2002 de bouwstenen van het Europees sociaal model: economische efficiëntie, een hoog niveau van sociale bescherming, levenslang leren en sociale dialoog.

Dit betekent daarom nog niet dat iedere EU-beslissing het juiste sociaal-economische evenwicht weerspiegelt. Beleid is en blijft politiek en dat geldt ook op EU-vlak.

EU-model en waardig werk

Waarnemers zeggen dat, globaal bekeken, het EU-model grotendeels de basisbestanddelen van waardig werk omvat. Volgens standpunten van de EU-instellingen bestaat het Europees waardig werk-actieplan uit het EU-wetgevend *acquis*, de Lissabon-strategie (groei, jobs en sociale samenhang), de Europese sociale agenda alsook bijkomende inspanningen op het gebied van ratificatie en toepassing van geactualiseerde IAO-conventies. De EU is echter geen natiestaat. Het EU-budget bedraagt slechts ongeveer 1% van het EU BBP. Daarom moet de EU dus op een andere wijze sociaal-economisch beleid ontwikkelen.

Op een aantal elementen scoort de EU zelfs helemaal niet slecht, maar er kunnen wel variaties optreden tussen de 27 lidstaten. De EU heeft baanbrekend werk verricht voor een aantal specifiek omliggende thema's zoals gelijke kansen voor mannen en vrouwen, verbod van discriminatie⁵, veiligheid en gezondheid op het werk, informatie en consultatie van werknemers, behoud van rechten bij overgang van ondernemingen, bepaalde aspecten van EU-sociale dialoog, bescherming van bepaalde categorieën atypische arbeid⁶ en mobiliteit tussen EU-lidstaten. Hiervoor gelden EU-verdragsbepalingen en EU-wetgeving. Tussen 2004 en aanvang 2008 werden echter weinig nieuwe wetgevende initiatieven op sociaal gebied aangenomen.

Zeer relevant zijn ook de open coördinatie-methode (samenwerking tussen EU en EU-lidstaten) op het gebied van de werkgelegenheidsstrategie, sociale zekerheid en armoedebestrijding en sociale insluiting. Het Europees Sociaal Fonds (ESF) ondersteunt deze initiatieven. Het moet wel gezegd zijn dat de Europese Raad in 2005 besliste om het zwaartepunt van de Lissabon-strategie (2000) te richten op concurrentiekracht en groei. Sinds eind 2007 is hierin weer een voorzichtige kentering ten goede gekomen. De herziening van de Lissabon-strategie tegen 2010 is een cruciaal element voor de EU-instellingen en de lidstaten.

De EU hecht ook groot belang aan een goede combinatie van flexibiliteit en zekerheid. Dit is geen nieuw concept, maar de door de Raad in december 2007 aangenomen gemeenschappelijke principes gaan uit van een geïnte-

greerde benadering bestaande uit vier componenten: arbeidscontracten, investeren in levenslang leren, actief arbeidsmarktbeleid en moderne sociale zekerheid. Effectieve sociale dialoog moet aan bod komen in de vier dimensies. Het is natuurlijk essentieel om "zekerheid" daadwerkelijk te ontwikkelen en niet te blijven steken bij "flexibiliteit".

Ondanks alle beperkingen bleek het EU-model toch in staat om zijn zogenaamde achterstand inzake onder meer werkloosheid en arbeidsparticipatie t.a.v. de VS en andere meer neoliberal gericht landen grotendeels gevoelig te verkleinen. De EU 27 arbeidsparticipatie steeg in 2007 met 1% tot 65,7% en in juni 2008 klokte de EU-27 werkloosheidsgraad historisch laag op 6,9%. Dat is nog een eind verwijderd van de EU-27 Lissabon-doelstellingen tegen 2010 (70% arbeidsparticipatie). Sindsdien voelt de EU-arbeidsmarkt de negatieve gevolgen van de financiële en economische crisis. Maar de VS worstelt echter al langere tijd met sterk verslechterde arbeidsmarktindicatoren.

Waardig werk vult EU-model aan

De EU-verdragen, de wetgeving en de samenwerkingsprocedures bestrijken echter niet afdoend alle onderdelen van waardig werk. Dat geldt op dit ogenblik bijvoorbeeld voor arbeidsinspectie, de basisregels inzake vakbondsvrijheden en collectieve onderhandelingen (met uitzondering van bepaalde facetten van EU-sociale dialoog), dwingende vastlegging van minimumlonen of minimumnormen inzake sociale zekerheid. Hiervoor gelden echter IAO-conventies en die kunnen de lacunes in EU-wetgeving enigszins opvullen.

Sinds 2007 hebben alle 27 EU-lidstaten de fundamentele internationale arbeidsconventies van de IAO geratificeerd.⁷ Ratificatie en toepassing van deze verdragen is voortaan ook een EU-toetredingsvoorwaarde voor kandidaat-lidstaten. De Europese Commissie heeft in haar vernieuwde sociale agenda van 2 juli 2008 aangedrongen dat de EU-lidstaten ook andere, door de IAO geactualiseerde, arbeidsconventies zouden ratificeren en effectief toepassen. Dit is van zeer groot belang voor de bevordering van waardig werk in de wereld en voor de geloofwaardigheid en de samenhang tussen EU-intern en extern optreden.

Het is wel jammer dat de Europese Commissie de uitdrukkelijke vraag voor ratificatie van de geactualiseerde IAO-conventies niet opgenomen heeft in een specifiek instrument zoals een aanbeveling aan de lidstaten. Dit was nochtans voorzien in het 2008-werkprogramma van de Commissie. Het gedetailleerde waardig werk-opvolgingsrapport, dat deel uitmaakt van de vernieuwde sociale agenda, zegt wel dat de Europese Commissie in 2011 een overzicht zal opstellen van de inspanningen van zowel de EU-lidstaten als de EU-instellingen. Het nieuw samengestelde Europees Parlement, de Commissie en het 2010 EU-Belgisch voorzitterschap zouden de opvolging van de IAO-conventies, alsook van de hele waardig werk-agenda, ter harte kunnen nemen.

Waardig werk kan ook bijdragen tot de wederopstanding van de ietwat ingedommelde EU-initiatieven rond kwaliteit van de arbeid en hiermee verbonden indicatoren.

Rudi Delarue
is directeur van het verbindingsbureau
van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO)
bij de EU en de Beneluxlanden.

EU- en IAO-verklaring van juni 2008 over sociale rechtvaardigheid voor een billijke mondialisering

De EU-steun bij de totstandkoming en de aanvaarding van de IAO-verklaring was van groot belang. De constructieve dialoog tussen de EU en andere regio's en landen (en dan vooral de groeilanden en de ontwikkelingslanden) en sociale partners droeg op beslissende wijze bij tot de opbouw van het wederzijdse begrip en de uiteindelijke consensus. Dit toont aan dat de EU in staat is om op basis van zijn sociaal-economisch model te wegen op belangrijke internationale onderhandelingen. De EU speelde bijvoorbeeld ook een doorslaggevende rol bij de totstandkoming van de geconsolideerde IAO-maritieme arbeidsconventie in 2006 en bij het VN-verdrag over personen met een handicap.

De IAO-verklaring is niet beperkt tot het definiëren en formaliseren van de waardig werk-agenda. Ze stelt methoden en instrumenten

“

Het IAB (secretariaat van de IAO)
schat een stijging van de
geregistreerde werkloosheid met
20 miljoen tot 210 miljoen mensen.

vast om waardig werk daadwerkelijk en op geïntegreerde wijze te bevorderen op nationaal, regionaal en internationaal vlak. Ze legt bruggen met andere domeinen zoals bilaterale en multilaterale (handels)akkoorden, ontwikkelingssamenwerking alsook met actoren zoals ondernemingen en het ruimere middenveld. Ze herbevestigt het belang van de ratificatie en de toepassing van internationale arbeidsconventies en vraagt nieuwe inspanningen ter zake. Tot slot versterkt ze de positie van de IAO t.a.v. de internationale financiële instellingen, de Wereldhandelsorganisatie en de VN-familie.

Dergelijke consensus is een unicum in de mondiale sociale geschiedenis. Het gaat eigenlijk om de belangrijkste herziening van het IAO-mandaat sinds 1944. Jammer genoeg viel dit summier internationale feit samen met zware communautaire Belgische stormen en ontsnapte dus aan de aandacht van pers en media.

Potentieel voor versterking van waardig werk door EU in Europa en daarbuiten

Er is ook nog veel potentieel om waardig werk en de ruimere sociale dimensie van de EU te versterken. Maar dit vereist ook het in kaart brengen van hindernissen, beperkingen en mogelijke troeven.

Op 2 juli 2008 herbevestigde de hernieuwde Europese sociale agenda de steun van de Europese Commissie voor de bevordering van waardig werk en de versterking van de sociale dimensie in en

buiten de EU. In de lijn van de mededeling van de Europese Commissie over waardig werk van 24 mei 2006, die volop gesteund werd door de Raad van Ministers en door het Europees Parlement, kondigde de Commissie aan dat ze hiertoe de instrumenten van het EU-intern en extern beleid zal verbeteren (ondermeer externe handel, ontwikkelingssamenwerking, externe bijstand, bilaterale akkoorden en politieke dialoog, multilaterale acties zoals samenwerking met IAO). Het waardig werk-opvolgingsrapport gaat ook in detail in op de samenwerking met sociale partners en het ruimere middenveld alsook op maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

Sociale wetgeving en interne markt

Op intern EU-vlak werd inderdaad de productie van EU-sociale wetgeving op een zeer laag pitje gezet en dan vooral tussen 2004 en eind 2007. Dit had ook een negatieve invloed op de EU-sociale dialoog. Het Verenigd Koninkrijk en anderen wisten zich makkelijk te bedienen van een coalitie met sommige nieuwe lidstaten die niet stonden te springen voor nieuwe wetgeving. Ze waren nog aan het worstelen met de omzetting van de al bestaande wetgeving en in sommige gevallen ook nog eens met de oude beleidsadviezen van IMF en Wereldbank.

Het staat ook als een paal boven water dat het voorstel van dienstenrichtlijn (2004, Commissie

Prodi), geforceerd door de toenmalige commissaris voor Interne Markt, Bolkestein, een grote miskleun was en de spanningen noodloos opgedreven heeft.

“

Het moet wel gezegd zijn dat de Europese Raad in 2005 besliste om het zwaartepunt van de Lissabonstrategie (2000) te richten op concurrentiekracht en groei.

Tot overmaat van ramp werden besprekingen over sociale wetgeving en de dienstenrichtlijn verziekt doordat de nieuwe lidstaten er stellig van overtuigd waren dat de EU-15 hun arbeidsmarkten bleven afschermen voor werknemers uit hun landen. De EU-15 hadden immers lange overgangperiodes op het vrij verkeer van werknemers opgelegd en het vrij verkeer van diensten was één van de mogelijkheden om dit te omzeilen.

Het Europees Parlement bleek gelukkig in staat om het voorstel van dienstenrichtlijn grondig en ten goede bij te sturen. Het Verdrag van Lissabon bepaalt dat sociale overwegingen in alle aspecten van EU-beleid moeten aan bod komen. Dit is onder meer van belang voor de sociale diensten van algemeen belang en de gezondheidszorg. Het nieuwe Europees Parlement kan erover waken dat de interne markt het evenwicht tussen sociale en economische doelstellingen terdege respecteert en dat dit ook gesteund wordt door de betrokken kandidaat-commissarissen.

De lange overgangperiodes voor het vrij verkeer van werknemers uit de nieuwe lidstaten, alsook het gebrek aan transparantie in sommige nationale stelsels van collectieve onderhandelingen, hebben ongetwijfeld een invloed gehad op sommige recente arresten van het Europees Hof van Justitie, zoals in de zaken Laval, Viking en Rüffert. Het Hof vond eigenlijk dat sommige facetten van collectieve actie en het gebrek aan informatie over de toepasselijke loon- en arbeidsvoorwaarden (onder meer in Zweden) de toegang van ondernemingen uit nieuwe lidstaten tot de interne markt ernstig belemmerden.

De arresten zijn op een aantal punten echter zeer ongelukkig. Het evenwicht tussen fundamentele sociale rechten (collectieve acties, collectieve onderhandelingen) en economische vrijheden (vrij verkeer van werknemers en diensten) dreigt te veel over te hellen in het voordeel van de tweede categorie. Bovendien heeft het Hof hoofdzakelijk gekeken naar de interne EU-dimensie en niet naar de gevolgen voor de internationale verplichtingen. Zo hebben alle 27 EU-lidstaten de fundamentele IAO-conventies 87 en 98 over vakbondsvrijheden (omvat ook het stakingsrecht) en collectieve onderhandelingen geratificeerd en maakt het respect van die conventies deel uit van het EU-handelsbeleid.

De hernieuwde Europese sociale agenda zegt duidelijk dat fundamentele rechten niet in het gedrang mogen komen. De Europese Commissie heeft hierover oktober 2008 een forum op hoog niveau georganiseerd. Sindsdien volgt ze de zaak van nabij op. Ook het Europees Parlement heeft in een rapport, goedgekeurd eind 2008 met zeer grote meerderheid, aangedrongen op het respect voor fundamentele arbeidsnormen zoals collectieve onderhandelingen en de IAO-conventies. De sociale agenda heeft ook de mogelijkheden onderstreept, geboden door de EU-regels voor overheidsopdrachten, om sociale doelstellingen te bevorderen. Het nieuwe Europees Parlement zal dit ook van nabij moeten opvolgen.

Interactie tussen sociale normen, open coördinatiemethode en sociale dialoog

Wetgeving en sociale dialoog kunnen op bepaalde specifieke terreinen de open coördinatiemethode aanvullen. Op het gebied van de arbeidsmarkt is de recente goedkeuring van de

EU-wet over uitzendarbeid ongetwijfeld een positieve doorbraak, na vijf magere jaren.

Het EU-verdrag belet evenmin specifieke wetgevende initiatieven rond sociale zekerheid en sociale integratie, al moeten we toegeven dat de besluitvormingsprocedure complex is (voor sociale zekerheid en fiscaliteit geldt unanimititeit). De aanbeveling (oktober 2008) van de Europese Commissie over sociale integratie en minimuminkomen kan op termijn misschien een vernieuwend wetgevend initiatief inspireren.

In de EU is er ook hernieuwde aandacht voor het vastleggen van minimumlonen. Minimumloon en inkomen zijn van groot belang in de strijd tegen de economische crisis omdat ze de koopkracht op peil houden. De Europese Commissie steunde in oktober 2008 een IAO-conferentie in Brussel over de hernieuwde belangstelling voor minimumlonen. De IAO heeft meerdere conventies ter zake. Twintig van de 27 EU-lidstaten hebben inmiddels een algemeen geldend minimumloon. In sommige van de zeven andere staten, zoals Duitsland, worden er schoorvoetend sectorale initiatieven genomen en gelden er wel stelsels van gegarandeerd minimuminkomen (combinatie arbeid, sociale zekerheid en sociale bijstand).

Het EU-verdrag belet EU-wetgeving of algemeen verbindend verklaarde EU-kaderakkoorden over vaststelling van de hoogte van het loon. Het EU-verdrag belet niet om ermee verbonden aspecten te regelen (inkomen, indicatoren, doelstellingen...).

Niet algemeen bindend verklaarde kaderakkoorden, ook en vooral op sectorvlak, zijn ook mogelijk.

Maximaal benutten van de hefboomen

De externe EU-dimensie beschikt potentieel over krachtige hefboomen voor de bevordering van de waardig werk: externe handel, samenwerkingsakkoorden, ontwikkelingssamenwerking van de EU-instellingen in overleg met die van de lidstaten, politieke dialoog en het EU-optreden in multilaterale onderhandelingen. Ze beschikken over een gecombineerde potentiële vuurkracht die nationale staten en regio's ver overtreffen.

Het komt er op aan om de EU-hefboomen maximaal te benutten. Dit vergt niet alleen voldoende financiële middelen, maar ook voldoende mankracht, kennis, een langetermijnperspectief, samenwerking tussen EU-instellingen en lidstaten, samenwerking met externe partners en multilaterale organisaties en het middenveld. Maar bovenal is er nood aan samenhang in de uitvoering. Het Europees Parlement laat hier echter wel steken vallen. Zijn politieke commissies zoals sociale zaken, ontwikkelingssamenwerking, externe handel en buitenlands beleid steunen bijvoorbeeld samenwerking met multilaterale organisaties en langetermijnplanning. De budgetcontrolecommissie, vertrekkende van de legitieme eisen voor controle en overzicht van EU-fondsen, zet de Europese Commissie echter onder druk om een niet aflatende stroom van verlamdende administratieve en financiële formaliteiten op de EU-ontwikkelingshulp en op de multilaterale organisaties los te laten. In november 2009 keurde de EP budgetcommissie, zonder overleg, een amendement goed dat ingang tegen de internationale samenwerkingsakkoorden tussen de EU en de VN. Het Europees Parlement draagt daardoor bij tot de

verzwakking van de internationale slagkracht en geloofwaardigheid van de EU.

Positief is dat de nieuwe generatie van EU-akkoorden op het gebied van handel en economische samenwerking met derde landen en regio's (zoals het akkoord van 15 oktober 2008 tussen EU en Cariben) ook bepalingen bevatten over de bevordering van waardig werk en milieu. Dit komt ook aan bod in de lopende onderhandelingen met andere regio's. Het in juli 2008 herziene Algemeen Preferentie Systeem (APS plus) koppelt bijkomende handelsvoordelen voor derde landen aan de ratificatie en toepassing van de IAO-fundamentele arbeidsverdragen, alsook van andere VN-verdragen. Georgië is in september 2008 sterk onder druk gezet, op basis van APS plus, om sociaal overleg en respect voor arbeidsnormen opnieuw wat ernstiger te nemen.

Maar een sterkere band tussen handel, ontwikkelingshulp en analyse van de impact van handel op duurzame ontwikkeling zou echter de EU-daadkracht versterken. De EU kan ook hernieuwde initiatieven nemen tot het bevorderen van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) in de mondiale productieketens.

De Europese Consensus voor Ontwikkeling biedt grote perspectieven om een meer samen-

hangende benadering van ontwikkelingshulp, handel en ruimere samenwerking uit te bouwen. Waardig werk, en vooral deelaspecten ervan, komen nu meer aan bod dan vroeger in EU-bilaterale en multilaterale ontwikkelingshulp. Maar bijsturen van oude gewoonten vergt tijd, te veel tijd. Bestaande programma's gaan nog te veel uit van een gefragmenteerde benadering en kortetermijndenken. Een klassiek maar alleszeggend voorbeeld is de hulp tegen malaria en AIDS/HIV, maar die geen oog heeft voor de uitbouw van een systeem van gezondheidszorg en de toegang ervan door onder meer sociale zekerheid.

De EU heeft bijvoorbeeld onmiskenbaar een groot potentieel om de inspanningen van de IAO, de VN, van het middenveld t.a.v. de uitbreiding van het bereik van sociale bescherming te ondersteunen. De IAO werkt momenteel aan een initiatief om de bestaande basisconventie 102 over sociale zekerheid aan te vullen met een instrument dat een basispakket van socialezekerheidsrechten zou voorzien en dit vooral voor ontwikkelingslanden. Het gaat dan vooral om de toegang tot een basispakket van gezondheidszorg en cash uitkeringen zoals pensioenen en invaliditeit. De EU heeft op de IAO-raad van bestuur verklaard dat ze dit initiatief ten volle zal ondersteunen. Dat is alvast hoopgevend.

1 De auteur geeft in deze bijdrage zijn persoonlijke mening weer.

2 ILO, *Global Employment Trends Report*, 28 januari 2009: in het ergste geval kunnen er zelfs 50 miljoen werklozen en 200 miljoen arme werknemers bijkomen.

3 ILO, *World of Work Report 2008 - Inkomensongelijkheden in tijden van financiële mondialisering*; Wereld Commissie voor de Sociale Dimensie van Mondialisering, 2004.

4 De Lissabon-strategie, aangenomen op de Europese Raad van Lissabon in 2000, stelde een aantal ambitieuze doelstellingen voorop inzake groei, jobs en sociale samenhang. Deze strategie werd door de commissie-Barroso en de Europese Raad in 2005 herzien. Er kwam meer nadruk op concurrentievermogen en groei. In december 2007 en in maart 2008 versterkte de Europese top opnieuw de sociale dimensie. In 2010 loopt de termijn af. De werkzaamheden voor de herziening zullen in de nabije toekomst opgestart worden. De economische crisis is natuurlijk een belangrijk nieuw gegeven.

5 Onder meer op het gebied van nationaliteit, leeftijd, handicap en seksuele geaardheid, ras, etnische afkomst.

6 Algemeen verbindend verklaarde EU-kaderakkoorden tussen sociale partners over deeltijdse arbeid en contracten van bepaalde duur en de nieuwe EU-wet van 2008 over uitzendarbeid.

7 IAO, *Regionale vergadering voor Europa en Centraal-Azië*, Lissabon, 9-13 februari 2009, rapporten 1 en 2